

Dějiny starověku (přednáška)
UHE / HDSR(p), HDSD(p), DST(p)

Přednášející: PhDr. Stanislav Doležal, Ph.D.

Akademický rok 2009/2010 – letní semestr

Rozsah: 2/0

Určeno pro: HIS (1. roč.), AJ-D/ZŠ (1. roč.), D-Z/ZŠ (1. roč.), ČJ-D/SŠ (1. roč.), D-NJ/SŠ (1. roč.).

Místo a čas konání: P 1, čt 14.05-15.35

Rozvržení přednášek:

1. Egypt: Stará, Střední a Nová říše a následující období.
2. Mezopotámie: od Sumeru k novoasyrské a perské říši.
3. Ostatní části Blízkého východu ve starověku: Levanta, Malá Asie.
4. Egejská civilizace a temná staletí v Řecku. Archaická doba: velká řecká kolonizace a vznik řecké *polis*.
5. Řecká klasika: Athény v 5.století. Válka s Persií. Athénská námořní říše a Athény jako kulturní velmoc. Sparta.
6. Peloponnéská válka a dopad na řecký svět. Boj o hegemonii v Řecku ve 4. století a podrobení Řecka Makedonií.
7. Alexandr Veliký a rozšíření řeckého světa: kolonizace a urbanizace Východu. Helénistická království.
8. Počátky Říma: italské kmeny, etruský a řecký vliv v Itálii; Keltové. Ovládnutí Itálie a vnitřní vývoj římského státu ve 4.-3.stol.
9. Panské války a vznik impéria ve 2.-1.stol.
10. Občanské války v Římě v 1.stol. Připojení Gallie, situace na Východě. Druhý triumvirát, bitva u Actia a počátek císařství.
11. Dynastie klaudivsko-julská, Flaviovci, dynastie adoptivních císařů.
12. Říše v krizi 3. století. Vnější války, uzurpace moci, separatismus, krize římské ekonomiky.
13. Diocletianus, Constantinus a obnova stability říše. Změny ve společnosti v pozdní antice.
14. Říše ve 4. a 5. století. Zánik západní části a vznik barbarských království na Západě.

Ke zkoušce je požadován seznam deseti přečtených odborných publikací k dějinám starověku. Je třeba vybírat z těchto knih:

1. Všeobecná díla

- J. Burian - P. Oliva, Civilizace starověkého Středomoří. Praha 1984.
J. Pečírka a kol., Dějiny pravěku a starověku I. a II. Praha 1979.
G. Clark, Prehistorie světa. Praha 1973.
W. Ekschmitt, Paměť národů. Praha 1974.
L. Deuel, Svědkové časů. Praha 1974.
J. Heller, Starověká náboženství. Náboženské systémy starého Egypta, Mezopotámie a Kenaanu. Praha 1988.
S. N. Kramer (et alii), Mytologie starověku. Praha 1977.

2. Egypt

- J. Baines - J. Málek, Svět starého Egypta (Kulturní atlas). Praha 1996.
M. Grant, Kleopatra, královna egyptská. Praha 2003.
Ch. Jacq, Egyptanky. Královny, manželky, milenky, kněžky. Praha 2001.
Ch. Jacq, Toulky Egyptem faraonů. Ostrava 2003.
J. Janák, Brána nebes. Bohové a démoni starého Egypta. Praha 2005.
P. Johnson, Civilizace starého Egypta. Praha 2002.
J. Málek, Poklad krále Tutanchamona. Praha 2006.
P. Parsons, Dějiny ukryté v písku. Praha 2008.
J. Pollard – H. Reid, Vzestup a pád Alexandrie. Praha 2008.
I. Shaw, Dějiny starověkého Egypta. Praha 2003.
B. G. Trigger - B. J. Kemp - D. O'Connor - A. B. Lloyd, Starověký Egypt: Sociální dějiny. Praha 2004.
J. Tyldesley, Nefertiti. Ostrava 2000.
B. Vachala, Staří Egyptané. Praha 2001.
B. Vachala, Abúsír: staroegyptské královské pohřebiště. Praha 2006.
M. Verner, Ztracené pyramidy, zapomenutí faraóni, Abúsír. Praha 1997.
M. Verner, Pyramidy - tajemství minulosti. Praha 1997.
M. Verner - L. Bareš - B. Vachala, Encyklopedie starověkého Egypta. Praha 2007.
B. Watterson, Egyptané. Praha 2005.
V. Zamarovský, Jejich veličenstva pyramidy. Praha 2006.

3. Přední východ

- M. Bič, Stopami dávných věků (Mezi Nilem a Tigridem). Praha 1979.
M. Bič, Při řekách babylónských. Dějiny a kultura starověkých říší Předního Orientu. Praha 1990.
J. Burian, Cesty starověkých civilizací. Praha 1973.
J.-J. Glassner, Mezopotámie. 34. století př. n. l. až 539 př. n. l. Praha 2004.
B. Hruška, Kultovní život starého Sumeru. Praha 1995.
B. Hruška - L. Matouš - J. Prosecký - J. Součková, Mýty staré Mezopotámie. Praha 1977.
A. Jepsen, Královská tažení ve starém Orientu. Prameny k dějinám starověké Palestiny. Praha 1987.
F.-K. Kienitz, Národy ve stínu. Praha 1991.
E. Klengelová - Brandtová, Starověký Babylón. Praha 1983.
J. Klíma, Společnost a kultura starověké Mezopotámie. Praha 1963.
J. Klíma, Lidé Mezopotámie. Praha 1976.
J. Klíma, Nejstarší zákony lidstva. Praha 1979.
O. Klíma, Sláva a pád starého Íránu. Praha 1977.
G. Leicková, Mezopotámie. Počátky měst. Praha 2005.
H. McCallová, Mezopotamské mýty. Praha 1998.
S. Moscati, Živoucí minulost. Praha 1984.
S. Moscati, Foiničané. Praha 1975.
S. Moscati, Staré semitské civilizace. Praha 1969.
N. Nováková - L. Pecha - F. Rahman, Dějiny Mezopotámie. Praha 1998.
A. L. Oppenheim, Starověká Mezopotámie. Portrét zaniklé civilizace. Praha 2001.
J. Pečírková, Asýrie - od městského státu k říši. Praha 2000.
P. Pokorný, Řecké dědictví v Orientu. Praha 1993.
J. Součková, Starověký Přední východ. Praha 1979.
V. Zamarovský, Na počátku byl Sumer. Praha 1983.
V. Zamarovský, Za sedmi divy světa. Praha 1980.

4. Řecký a hellénistický svět

- A. Bartoněk, Zlaté Mykény. Praha 1983.
A. Bartoněk, Odysseové na mořích historie. Praha 1976.

A. Bartoněk, Světem starých Řeků. Praha 1977.
 A. Bartoněk, Zlatá Egeis. Praha 1969.
 J. Bleicken, Athénská demokracie. Praha 2002.
 J. Bouzek, Objevy ve Středomoří. Praha 1979.
 J. Bouzek - R. Hošek, Antické Černomoří. Praha 1978.
 J. Bouzek - I. Ondřejová, Periklovo Řecko. Praha 1989.
 P. Cartledge, Alexandr Veliký. Historik lovcem nové minulosti. Praha 2007.
 R. Dostálová - R. Hošek, Antická mystéria. Praha 1997.
 J. Frel, Od tyranů k Sókratovi. Praha 1969.
 H. J. Gehrke, Alexandr Veliký. Praha 2002.
 H. Geiss, Starověký Knóssos, Praha 1985.
 M. Grant, Zrození Řecka. Praha 1999.
 M. Grant, Klasické Řecko. Praha 2004.
 R. Graves, Řecké mýty. Praha 2004.
 R. Hošek, Náboženství antického Řecka. Praha 2004.
 R. Hošek, Země bohů a lidí. Pohledy do řeckého dávnověku. Praha 1972.
 A. Krawczuk, Kleopatra. Praha 1973.
 P. Levi, Svět starého Řecka. Praha 1995.
 P. Oliva, Démostenés. Praha 2008.
 P. Oliva, Zrození evropské civilizace. Praha 2003 (= P. Oliva, Zrození řecké civilizace, Praha 1976).
 P. Oliva, Kolébka demokracie. Dějiny a kultura klasického Řecka. Praha 2000.
 P. Oliva, Svět helénismu. Praha 2001.
 P. Oliva, Řecko mezi Makedonií a Římem. Praha 1998.
 P. Oliva, Solón. Praha 1971.
 P. Oliva, Sparta a její sociální problémy. Praha 1971.
 A. Šwiderková, Helada králů. Praha 1972.
 A. Šwiderková, Tvář helénistického světa. Od Alexandra Velikého do císaře Augusta. Praha 1983.
 A. Šwiderková, Sedm Kleopater. Praha 1987.
 A. Šwiderková, Když papyry promluvily. Praha 1972.
 V. Vavřínek, Alexandr Veliký. Praha 1976.
 L. Vidman, Od Olympu k Panteonu. Praha 1997.
 V. Zamarovský, Řecký zázrak. Praha 1972.
 V. Zamarovský, Objevení Tróje. Praha 1962.
 V. Zamarovský, Vzkříšení Olympie. Praha 1980.

5. Řím

M. Bartošek, Dějiny římského práva ve třech fázích jeho vývoje. Praha 1995.
 M. Bartošek, Encyklopedie římského práva. Praha 1994.
 J. Bednaříková, Stěhování národů. Praha 2003.
 J. Bednaříková - A. Homola - Z. Měřinský, Stěhování národů a východ Evropy. Byzanc, Slované a Arabové. Praha 2006.
 J. Burian, Římské impérium. Praha 1994.
 J. Burian, Zánik antiky. Praha 1972.
 J. Burian, Řím. Světla a stín antického velkoměsta. Praha 1970.
 J. Burian, Hannibal. Praha 1967.
 J. Burian, G. J. Caesar. Praha 1963.
 R. Caratini, Tiberius. Pohnutý život císaře. Praha 2004.
 M. Clauss, Konstantin Veliký. Římský císař mezi pohanstvím a křesťanstvím. Praha 2005.
 R. Collins, Evropa raného středověku 300-1000. Praha 2005.
 T. Cornell - J. Matthews, Svět starého Říma (kulturní atlas). Praha 1995.
 J. Češka, Zánik antického světa. Praha 2000.

J. Češka, Poslední století starověku. Brno 1987.
 J. Češka, Římský dominát. Brno 1976.
 W. Eck, Augustus a jeho doba. Praha 2004.
 E. Gibbon, Úpadek a pád římské říše (výběr). Praha 1983.
 M. Grant, Dějiny antického Říma. Praha 1999.
 M. Grant, Pád říše římské. Praha 1997.
 M. Grant, Římští císařové. Praha 2002.
 M. Grant, Dvanáct cízarů. Praha 1998.
 M. Grant, Židé v římském světě. Praha 2003.
 R. Hošek - V. Marek, Řím Marka Aurelia. Praha 1990.
 T. Jones – A. Ereira, Barbaři. Neotřelý pohled na dějiny Římské říše. Praha 2008.
 F. Knotek, Hannibal. Brno 1996.
 A. Krawczuk, Nero. Praha 1976.
 Ch. Marksches, Mezi dvěma světy. Dějiny antického křesťanství. Praha 2005.
 J. - N. Robert, Řím. Praha 2001.
 J. Rüpke, Náboženství Římanů. Praha 2007.
 P. Schäfer, Dějiny Židů v antice. Od Alexandra Velikého po arabskou nadvládu. Praha 2003.
 R. Wolters, Římané v Germánii. Praha 2002.
 V. Zamarovský, Dějiny psané Římem. Praha 1995.

6. Jiné starověké kultury a civilizace

G. Barker - T. Rasmusen, Etruskové. Praha 2005.
 J. Bouzek, Thrákové. Praha 1990.
 J. Bouzek, Keltové našich zemí v evropském kontextu. Praha 2007.
 J. Burian - B. Mouchová, Záhadní Etruskové. Praha 1966.
 H. Daicoviciu, Dákové. Praha 1973.
 E. Droberjar, Věk barbarů. Praha 2005.
 E. Droberjar, Příběh o Marobudovi a jeho říši. Praha 2000.
 J. Filip, Keltská civilizace a její dědictví. Praha 1963.
 P. Heather, Gótové. Praha 2002.
 W. Keller, Etruskové. Praha 1974.
 J. Man, Attila. Praha 2007.
 J. A. Mauduit, Keltové. Praha 1973.
 E. Redgateová, Arméni. Praha 2003.
 S. Richter, Kartágo. Praha 1974.
 A. P. Smirnov, Skytové. Praha 1980.
 K. Smoláriková, Antická Libye. Brandýs n/L 2006.

Dodatek: prameny (nepočítají se do stanovených deseti povinných knih)

Ammianus Marcellinus, Soumrak římské říše. Praha 1975 (nebo: Dějiny římské říše za soumraku antiky. Praha 2002).
 Appiános, Zrod římského impéria. Praha 1986.
 Appiános, Krize římské republiky. Praha 1989.
 Arriános, Tažení Alexandra Velikého. Praha 1972.
 Aurelius Augustinus, O boží obci. Praha 1950.
 Aurelius Augustinus, Vyznání. Praha 2006.
 Julius Caesar, Zápisky o válce galské. Praha 1964 (nebo: Válečné paměti, Praha 1972).
 Eusebius Pamphili, Církevní dějiny. Praha 1988.
 Héródiános, Řím po Marku Aureliovi. Praha 1975.
 Hérodotos, Dějiny. Praha 2004.
 Flavius Josephus, Válka židovská I, II. Praha 1990.

Livius, Dějiny I-VII. Praha 1971-9.
 Portréty světovládů I-II. Praha 1982.
 Sallustius Crispus, Catilinovo spiknutí - Válka s Jugurthou. Praha 1988.
 Sokrates Scholastikos, Církevní dějiny. Praha 1989 (1. díl) a 1990 (2. díl).
 Suetonius Tranquillus, Životopisy dvanácti císařů. Praha 1974.
 Synové slávy - oběti iluzí. Praha 1977.
 Cornelius Tacitus, Letopisy. Praha 1975.
 Cornelius Tacitus, Z dějin antického Říma. Praha 1976.
 Thukýdídés, Dějiny peloponéské války. Praha 1977.
 Xenofón, Řecké dějiny. Praha 1982.
 Xenofón, Anabaze. Praha 1974.
 Zósimos, Stesky posledního Římana. Praha 1983.

Informace o zkoušce

Zkouška je ústní. Student si vylosuje jednu z níže uvedených dvaceti osmi otázek:

1. Egypt ve starověku: problém chronologie, řazení dynastií; hranice Egypta, zahraniční politika; centra moci, ekonomika; Egypt jako součást cizích říší a jeho proměny (až do konce antiky).
2. Mezopotámie ve starověku: Sumer, Akkad, Babylónie, Asýrie; etnické skupiny, jejich jazyky a písemné systémy; sousední státy a říše; Mezopotámie jako součást achaimenovské, parthské a sasánovské říše - kontakty a konflikty se Západem (až do konce antiky).
3. Anatolie a Levanta ve starověku: národy, říše a města; začlenění do velkých starověkých říší; provincie římské říše v těchto částech Asie (až do konce antiky).
4. Írán ve starověku: achaimenovská říše / parthská říše / sasánovská říše.
5. Egejská civilizace (Kyklady, Kréta, pevninské Řecko; příchod Řeků do Řecka; lineární písmo A a B; mořské národy a zánik civilizace; obraz v homérských eposech).
6. Temná staletí a archaická doba v Řecku. Příchod Dóřů, etnické přesuny, řecké osídlení Malé Asie, kmeny Řeků a dialekty řečtiny; velká řecká kolonizace, Homér a Hésiodos, keramika, alfabeta, raná řecká lyrika a filosofie.
7. Od vlády aristokracie k rané řecké tyranidě; vývoj v egejské oblasti; Řekové ve Velkém Řecku (jižní Itálie, Sicílie); politické a kulturní důsledky řecké přítomnosti v západním Středomoří. Architektura, výtvarné umění, keramika, ražba mincí atd.
8. Dva typy řecké *polis*: Sparta a Athény (politické změny; sociální a ekonomické problémy)
9. Řecká klasika: Athény v 5. století. Válka s Persií. Athénská námořní říše a Sparta jako její protiváha. Periklova doba, Athény jako kulturní velmoc (architektura, sochařství, literatura atd.). Předehra k peloponéské válce, poměr k Persii.
10. Peloponéská válka. Okolnosti vzniku, průběh, výsledek. Dopad na řecký svět.
11. Boj o hegemonii v Řecku ve 4. století a podrobení Řecka Makedonií. Sparta, Théby, Athény, tzv. druhý athénský námořní spolek. Politické a sociální změny v řeckém světě.

12. Alexandr Veliký a rozšíření řeckého světa: kolonizace a urbanizace Východu.
13. Helénistická království v Egyptě, na Balkáně, v Malé Asii, v syropalestinské oblasti, v Mezopotámii a ještě dále na Východě.
14. Expanze římské moci do řeckých východních oblastí, konec helénistických států, vzestup Parthie, stabilizace římského limitu na Východě.
15. Počátky Říma: italské kmeny, etruský a řecký vliv v Itálii; Keltové.
16. Řím: ovládnutí Itálie a vnitřní vývoj římského státu ve 4.-3.stol.
17. Punske války. Vznik římského impéria.
18. Sociálně-ekonomické potíže vznikajícího impéria ve 2.-1.stol. Pokusy o agrární reformu. Reforma armády, zahraniční války. Spojenecká válka.
19. Občanské války v Římě v 1.stol. až od smrti Caesara. Rozdělená společnost a potřeba sociálních změn. Připojení Gallie, situace na Východě.
20. Od Caesarova zavraždění až k Augustově principátu: druhý triumvirát, bitva u Actia, počátek císařské doby, nový administrativní systém říše. Anexe Podunají, problémy s Germány, situace na Východě. Nový rozkvět kultury.
21. Dynastie klaudivsko-julská: od Augusta k Neronovi. Vnitřní vývoj, zahraniční politika, kultura římské říše.
22. Flaviovci. Rok tří císařů. Židovská válka, povstání v římské Germánii a další významné události.
23. Dynastie adoptivních císařů; Trajánovy války a Hadrianova diplomacie; Markovy markomanské války.
24. Krize 3. století. Problémy s Germány a Sarmaty na Rýně a Dunaji; války s Parthií a sasánovskou říší. Uzurpace. Separatismus. Krize římské ekonomiky.
25. Diocletianus, Constantinus a jejich reformy. Hluboké změny ve společnosti. Zahraniční politika. Constantinova dynastie.
26. Říše za Valentinianovy a Theodosiovy dynastie.
27. První polovina 5. století na Západě a Východě. Problémy s Germány a Huny.
28. Zánik západořímské říše a germánská království na Západě. Východořímská říše od poloviny 5. do poloviny 6. století.